

Hantverkskooperativ - kvinnlig organisering

Liv Strömquist

1999

Innehåll

Hantverkskooperativens framväxt i Chenaló	3
Stolta kvinnor	3
Framväxten av ett kvinnorstyrt kooperativ: Jolom Mayaetik	3
En vanlig dag i Bayalemo	4

Mayakvinnorna i Chiapas sysslar med en mängd olika hantverk i sin vardag. De tillverkar sina egna dräkter, kardar, färgar, väver och en del sysslar också med keramik. Den traditionella dräkten för tzotzilkvinnor består av en tjock yllekjol knuten runt midjan med ett skärp i olika färger samt en vit blus med broderier. Även flickor i 2-3 års åldern bär denna dräkt. Broderierna, färgerna på skärpet och sjalen är olika beroende på varifrån man kommer. Från början för husbehov, men under 80-talet började de organisera sig i kooperativ för att även tillverka hantverk för försäljning. Hantverkskooperativen fick en stor politisk betydelse, eftersom det var där kvinnor träffades, diskuterade sina problem och började ställa ekonomiska och politiska krav.

Hantverkskooperativens framväxt i Chenaló

Ett exempel på detta är i provinsen Chenaló, som är ett tzotzilområde. I Chenaló är jorden så dålig att den inte duger att leva på. Männerna i byarna var därför tvungna att ta andra slags arbeten, som gjorde att de var borta från byarna månader i sträck. För att bidra till försörjningen av familjen började kvinnorna organisera sig i olika hantverkskooperativ. Eftersom männen var borta från byarna fick kvinnorna ha hand om administrativa uppgifter, ha möten etc. I och med detta tog kvinnorna ett kliv ut i den offentliga sfären. Kooperativen fungerade självförtroendehöjande, men också medvetandehöjande eftersom kvinnorna fick ett forum där de kunde jämföra erfarenheter, prata om problem etc. Utifrån detta började hantverkskooperativen också ställa politiska krav. Dels ekonomiska krav och krav på ursprungsbefolkningens rättigheter, men också krav på kvinnors rättigheter. Kvinnan har också rätt till delaktighet, medbestämmande och rättvisa.

Stolta kvinnor

Vi träffade kvinnokooperativet Mujeres por la Dignidad, som ungefär betyder Stolta kvinnor. Mujeres por la Dignidad består av ungefär 1000 kvinnor, som bor i olika byar. De har en affär i San Cristobal, där de turas om att arbeta. En kvinna arbetar en vecka i affären i taget. Ifall en kvinna i en by säljer någonting delar alla kvinnorna i den byn lika på vinsten. Många kvinnor i Mujeres por la Dignidad bor i zapatistiska byar. Flera av blusarna de säljer har bokstäverna "EZLN" broderat på bröstet. När vi frågar dem om de formar någonslags del av EZLN skrattar de bara och säger: "Nej, men turisterna tycker om när det står så på blusarna" Mujeres por la Dignidad turas om med att inneha alla chefsposterna. Kvinnan som är högsta chef just nu har sex stycken barn som hennes man är hemma och tar hand om.

Framväxten av ett kvinnorstyrt kooperativ: Jolom Mayaetik

Jolom Mayaetik är ett annat kvinnokooperativ som finns i Chiapas. "Jolom Mayaetik" betyder ungefär "de vävande kvinnorna" på tzotzil. Vi träffade den fd. chefen för kooperativet, tzotzilkvinnan Lorenza. Lorenza berättar att hon först var med i ett kooperativ som var ett projekt av regeringen. Projektet var bara till för att utnyttja kvinnornas arbetskraft. Man gav inte kvinnorna någon information om hur kooperativet fungerade, vilka beslut som togs, eller saker som gjordes. Dessutom fick kvinnorna knappast någon lön alls för sitt arbete. Kvinnorna var inte med på mötena om hur kooperativet skulle skötas, det var kvinnans man som kom istället för henne. Kvinnorna samlades för att söka en konfrontation med kooperativets ledning, men fick inget gehör.

Då gick kvinnorna ur regeringsprojektet och startade Jolom Mayaetik istället. Detta kooperativ har kvinnor på alla nivåer, och chefsposten växlar varannat år. Lorenza berättar att de blev väldigt inspirerade av den revolutionära lagen för kvinnor, som offentliggjordes 1994. Lorenza berättar: "När vi såg comandanta Ramona förstod vi: Ja, vi får ta politisk plats, vi får vara med och bestämma."

Jolom Mayaetik består av runt 300 kvinnor. De bor i 9 olika byar. I varje by finns det en styrelse bestående av tre kvinnor. Dessa kvinnor är ansvariga för kooperativet i sin by. Jolom Mayaetik har också en affär i San

Cristobal, där de säljer sitt hantverk till rättvisa priser. Varje månad åker en av de ansvariga i byarna in till San Cristobal för att lämna hantverket i affären och för att hämta pengar. Varje sak kollas och märks med namnet på den kvinna som gjort den. Till skillnad från Mujeres por la Dignidad är det kvinnan som gjort saken som får vinsten när saken säljs.

En vanlig dag i Bayalemo

I den lilla byn Bayalemo bor det 76 kvinnor som ingår i kooperativet Jolom Mayaetik. De gör blusar, vävar, broderier mm. De började arbeta tillsammans 1990, men då i ett regeringsprojekt. I det projektet fick de så dåligt betalt att det knappast täckte kostnaderna för tyg och tråd när de sålde sina blusar. När de organiserade sig i Jolom Mayaetik fick de ett fast datum och en fast plats att lämna in sina saker på. Dessutom får de ett mer rättvist pris.

Kvinnorna lär sig arbeta med hantverk i 7-8 års åldern. Kvinnorna i Bayalemo beskriver en vanlig dag såhär: Uppstigning vid 4-5 tiden på morgonen, göra tortillas, tvätta, städa, laga mat, börja väva vid 9-tiden och arbeta med det i runt 6 timmar. Sedan fortsätter det andra arbetet, arbetar på majsältet etc etc. De går till sängs ungefär vid 8-10 tiden på kvällen.

Arbetet är inte likadant varje dag, utan man väver när man har tid, när det inte är så mycket att göra på majsältet till exempel. Det tar ungefär en månad att göra klart en väv eller en blus. För detta får kvinnan ungefär 150 kronor.

Det Anarkistiska Biblioteket

Liv Strömquist
Hantverkskooperativ - kvinnlig organisering
1999

Häftet Kvinnor - organisering och kamp, Chiapaskursen '99 Färnebo Folkhögskola

sv.anarchistlibraries.net